

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

ΜΩΔΑΜΕΘ Ο ΠΟΡΘΗΤΗΣ
ΩΡΑΙΑΙ ΤΕΧΝΑΙ
ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΠΟΡΘΗΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Ο ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ

Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 φύλλου τοῦ «Νέου Ποιμένος»

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1919

ΑΝΑΤ
6463

ΔΩΡΕΑ
Ευγένιου Μιχαηλίδου

ΜΩΑΜΕΘ Ο ΠΟΡΘΗΤΗΣ
ΩΡΑΙΑΙ ΤΕΧΝΑΙ
ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΠΟΡΘΗΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Ο ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ

Α'.

1,60 × 0,90 ύψ.

§ 4. Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας τοῦ ἔτους 1915 καὶ τῷ πρώτῳ τοῦ ἐπιόντος 1916 ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον «Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς ψάλλται» κατεχωρίσαμεν μικρὰν εὐσύνοπτον μελέτην περὶ τινῶν χαρισμάτων, ἅτινα ἐκόσμου τὸν Κατακτητὴν «Φατίχ» Μωάμεθ τὸν Β' († 3 Μαΐου 1481=889 ἔ.ε.)

καὶ ἐξήρουμεν τὴν ἰδιάζουσαν αὐτοῦ κλίσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν Μουσικὴν, ὀργανικὴν τε καὶ φωνητικὴν, ἣν ἀνεξωγόνησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἅμα καὶ ἐπεισόδια τινὰ νόστιμα καὶ ἐπαγωγὰ ἐπὶ τούτῳ ἐκ διαφόρων πηγῶν καταλέξαντες. Ἡ μελέτη ἐκείνη ἴσως παρήλθεν ἀπαρατήρητος, καίτοι περιεῖχε μικρὰ νέα καὶ περὶ μελωδιῶν τουρκικῶν καὶ περὶ μεταγραφῆς αὐτῶν δι' εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων, ὑπεδεικνύετο μάλιστα ἐκτὸς ἄλλων καὶ βιβλίον σπανιώτατον, οὐπερ ἢ ἐπιγραφή μιν νύει τὸ πλούσιον καὶ θαυμάσιον περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἡ Συλλογὴ ἑκατὸν εἰκονογραφιῶν (*Recueil de cent Estampes* ⁽¹⁾) διαφόρων προσώπων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἐν οἷς καὶ ἔλληνας Πατριάρχου ΚΠ ἀπερτίσθη ἐκ τοῦ φυσικοῦ τῆ διαταγῆ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας *de Ferriol* κατὰ τὸ 1707 καὶ 1708, ἐχαλκογραφήθη μόλις κατὰ τὸ 1712 καὶ 1713 ὑπὸ τοῦ *de Le Hay*, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου καὶ γινώσκειται ἐν τῇ βιβλιογραφικῇ κινήσει καὶ ἐτυπώθη εἰς μέγα σχῆμα τὸ ἐπιδὸν ἔτος ἐν Παρισίοις. Ἡ πληρεστάτη τοῦ βιβλίου ἐκδοσις περιέχει ἐκτὸς τῆς προσωπογραφίας ὀρθίου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῶν ἐτῶν τούτων καὶ τὴν μελωδίαν ἐκείνην, συμφῶνως τῇ ὁποίᾳ καὶ οἱ Δερβίσαι τοῦ (*Derviches tourneurs*) ἐν Πέραν γνωστοτάτου *Τεκὲ* χορεύουσιν χορόν, ὃν καὶ μέχρι τῆς σήμερον κατὰ παράδοσιν περὶ τὴν ὄσφυν ταῖς χερσὶ

(1) Πλήρης ὁ τίτλος τοῦ πολυτίμου τούτου βιβλίου ἔχει ὧδε :

LE HAY, recueil de cent estampes representant differentes nations du Levant tirées sur les tableaux peints d'après nature en 1707 et 1708 par les ordres de M. de Ferriol, ambassadeur du roi à la Porte et gravées en 1712 et 1713 par les soins de M. le Hay. Avec explication avec de nouvelles estampes de ceremonies turques, qui ont aussi leurs explications. Imp. Folio. Paris, 1714.

περισφίγγοντες ἑαυτοὺς ἐν ἐκστάσει καὶ συστρέφοντες μετ' εὐρυθυμίας καὶ ἐν θουσιασμοῦ ἐντροβίλῳ. Ἡ μελωδία ἐνεῦρω παικτικῶς μουσικῶς σημείους πληροὶ ὀλόκληρον μεγάλην σελίδα τοῦ περισπουδάστου βιβλίου, ὃ δὲ χορὸς τῶν ἐν χορῷ στροφόμενων δερβισῶν κατέχει ὁμοίαν τοιαύτην ἀνεπτυσομένην εἰς διπλοῦν, μετ' ἰδίων ἐν ἄλλῃ σελίδι ἐξηγήσεων ⁽²⁾.

§ 2

Σήμερον οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι ὁ Πορθητὴς συνῆπτε πρὸς τῇ στρατιωτικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ γλωσσομάθειαν καὶ γνῶσιν πολλῶν πραγμάτων τε καὶ θεωριῶν. Ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ οἱ βυζαντινοί, καὶ αὐτὸς ὁ Γεώργιος Φρανδζῆς ὃ ἐν τῇ Ἀλώσει παρὼν καὶ πολλὰ αὐτὸς τε καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ δυστυχήματα αἰχμαλωσίας, περὶ ὧν ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ὁμιλεῖ, παθῶν, ὁμολογοῦσι τὰ χαρίσματα, ὑφ' ὧν ἦτο πεπρoικισμένος ὁ ἀμνηρᾶς πρὸς ταῖς κακίαις, ὧν ἐπίσης δὲν ἐστερεῖτο. Ὁ Φραντζῆς καὶ εἰς τοῦτον περιοριζόμεθα, λέγει ⁽³⁾. «Ὁ Μ. ἦν νέος

2. Τῷ φιλομούσῳ καὶ σεβαστῷ φίλῳ ἱστοριοδίφῳ Ἀχμέτ. Μουχτάρ πασσᾶ, γενικῷ διευθυντῇ τοῦ Στρατιωτικοῦ Μουσείου ὑπεδείξαμεν τοῦτο, ὡς καὶ τινὰ ἄλλα ἐκ τῆς Συλλογῆς τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ναπολέοντος. Ταῦτα πάντα ἐξεγράφησαν διὰ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἀρμεδιῶν μουσικῶν (μουχτέρ) καὶ ἐμελετήθησαν καὶ ἤρξαντο ἵνα ἐκτελῶνται ἐν ἱστορικαῖς συνεδρίαις ἢ συναυλίαις τοῦ ὑπὸ τὴν Α. Ε. Μουσείου, τοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ Εἰρήνῃ εὐπρεπῶς διατηρουμένου.

Ἐπιτραπήσεαι ἡμῖν ἵνα προσθέσωμεν ὅτι, τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιμόῳ συστάσει, τοῦ θαυμασίου τούτου συγγράμματος ἀντίτυπον ἀπέκτησεν ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆματος ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἱερ. Θεολογ. Σχολῆς, τῇ μερίμνῃ τοῦ τότε ἐφοροταμίου αὐτῆς μακαρίτου Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ.

3. *Ἐκδ. Βόννης, 93.

δραστικός και δεινός κατὰ πάντα, τοὺς ἐναρέτους και σοφοὺς ἀγαπῶν· και αὐτὸς οὐκ ἀμέθεκτος ἦν σοφίας και τὴν τέχνην τῆς ἀστρολογίας οὐκ ὀλίγον γευσάμενος ἀναγινώσκειν ἀεὶ ἠγάπα». Ἠγάπα και ἠρεῦνα τὴν Ἱστορίαν και τὴν Φιλοσοφίαν διέταξε δέ, ὡς ἄλλοτε ἐδιδάξαμεν, ἵνα και πολλὰ μαθηματικά και νομικά και γεωγραφικά συγγράμματα μελετηθῶσι και ἐν μεταφράσει κοινὰ τοῖς πολλοῖς καταστῶσιν, ὡς βεβαιοῖ πρὸς ἄλλοις και Κριτόβουλος ὁ Ἰμβριος, ὁ νισανδζῆς, ὁ γραμματεὺς δηλονοῦν αὐτοῦ, ὁ τὴν Ἱστορίαν τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ συγγράψας και αὐτῷ ταύτην ἀφιερῶσας⁽⁴⁾· διότι ὁ Πορθητῆς ἐνόει και τὴν Ἑλληνικὴν και ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ, τῇ ἐπισήμῳ, και ταύτην μετεχειρίζετο.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ παρὰ πάσαις ταῖς γνωσταῖς πηγαῖς μνημονευομένη τοῦ Πορθητοῦ συγκατάβασις πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους και συνετοὺς ἄνδρας και ἡ μετ' αὐτῶν πρόθυμος συνομιλία και συζήτησις και κατ' ἀκολουθίαν πρὸς αὐτοὺς εὐμένεια, συγχώρησις και γενναιοδωρία. Ἐκ τῆς πρὸς τοὺς σοφοὺς γενναιοφροσύνης αὐτοῦ ἐξηγεῖται διατὶ ἐτέρπετο μετὰ τοῦ πατριάρχου Γεννοδίου τοῦ Σχολαρίου ἀναστρεφόμενος, διατὶ συνεχῶς αὐτῷ συνωμίλει και ἐδέχετο ἔτι ἵν' ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ « λόγον περὶ τῆς μόνης ὁδοῦ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων »⁽⁵⁾ διατὶ και ἐπεσκέπτετο αὐτὸν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ,

4 Ἡ Ἱστορία τοῦ Κριτοβούλου μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ τέως ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τῆς Ὀθωμ. Ἱστορίας συναδέλφου Καρολίδου ἐφένδῃ κατ' ἐντολὴν και ἐδημοσιεύθη ἐν Παραρτήματι τῆς Revue Historique πρὸ ἐξαετίας μετὰ διαταρητικῶν σημειώσεων.

5. Πλήρης τὸ κείμενον τοῦ Λόγου τούτου ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἐκκλησ.

ὡς κατωτέρω λέγεται, διατὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου Μαξίμου τοῦ Λογίου και μετ' ἄλλων προώπων, και μετὰ ψαλτῶν, περὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος. Καίτοι δὲ συστέλλομεν τὰ ἰστία τοῦ λόγου οὐχ ἦττον δὲν πρέπει ἵν' ἀποσιωπήσωμεν και τοῦτο ὅτι ἠγάπα μὲν τοὺς σοφοὺς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῷ ἄλλ' οὐχ ἦττον και τοὺς ἄλλογενεῖς, « μᾶλλον δὲ τοὺς ἡμετέρους ἐκ τῶν Χριστιανῶν » τὸ δὲ και πλέον και πρὸς τοὺς ὑποστηρίζοντας τοὺς λογίους φιλοφρόνως ἐφέρετο, ὡς δεῖξομεν ἄλλαχοῦ.

Λοιπὸν ὁ Σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Β' οὐ μόνον σπουδαῖος ἀλλὰ και παρατηρητικὸς ἦτο, οὐδὲν δ' ἄφηνεν ἀνεξέλεγκτον, ὡς λέγουσιν αἱ πηγαί, ἡ ἀνεξέταστον, ὡς λέγουσιν ἄλλαι ἢ ἀπερισκόπητον, ὡς μνημονεύουσιν ἄλλαι.

B'.

§ 3. Ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν τὴν τοῦ Πορθητοῦ ἰδιάζουσαν πρὸς τὴν Μουσικὴν κλίσιν. Ἀναβάλλοντες τὸν περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς λόγον εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν τρεπόμεθα νῦν πρὸς τὴν Ζωγραφικὴν, ἣν ἐπίσης ἐτίμα και ἠγάπα. Δὲν ὑπομένομεν ὅμως ἵνα μὴ προσθέσωμεν προτοῦ ἔτι ἐπιληφθῶμεν τοῦ θέματος τούτου και τήνδε τοῦ Πορθητοῦ τὴν ἰδιοφυίαν, ἄγνωστον, ὡς ἡμῖν φαίνεται, ἄλλοθεν. Ἐν βιβλίῳ σπανιωτάτῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται « *Amphitheatrum Turcicum* » ἐν Ἐρφοῦρτῃ κατὰ τὸ 1724 εἰς μέγα σχῆμα ἐκδοθέν, ἀπηντήσαμεν πρὸς ἄλλοις περὶ Μωάμεθ ὅτι ἠγάπα

Ἄληθειαν τοῦ 1896, ἐκ κώδικος τοῦ ἐνταῦθα ἱεροῦ Μετοχίου τοῦ Π. Τάφου ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου κ. Χ. Πικπαϊωάννου, διευθυντοῦ τοῦ Α' Π. Γραφείου σελ. 194 κ. ἐ. Ὅρα κατωτέρω ἔχουσιν ἡμῶν ταύτην Φρανζῆ, 95, Ἐκθεσις Χρονική, σ. 589.

τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ, ἐὰν τοιαύτην εὕρισκεν, ἵνα καταγίνηται περὶ τὴν ξυλογλυφίαν· ἰδίως κοχλιαρίων⁶) ὡς ἄλλος δῆλα δὴ μοναχὸς τοῦ ἁγίου Ὁρους ἢ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ.

Σήμερον οὐδενὶ ἄγνωστοι αἱ πολιτειακαὶ σχέσεις τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τὴν Βενετίαν, τὴν βασίλισσαν τοῦ Ἀδρία, οὐδὲ αἱ πρὸς τὸν διάσημον ζωγράφον τὸν ἐν αὐτῇ, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν *Bellini*, *Gentile Bellini*. Ὁ *Gentile* καὶ ὁ κατὰ δύο ἔτη μικρότερος ἀδελφὸς αὐτοῦ *Giovanni Bellini* ἐπὶ μακρὸν ζήσαντες⁷) μετὰ τὰς ἐν ταῖς ἄλλαις ἰταλικαῖς πόλεσι τῆς Β. Ἰταλίας, ἐν αἷς ἀληθῶς ἤκμαζον αἱ Ὠραῖαι τέχναι, μελέτας καὶ σπουδὰς αὐτῶν, εἰς τὴν γενέτειραν ἐκ Παδοῦσης ἐπανελθόντες ἀνεδείχθησαν οἱ ἀληθεῖς ἰδρυταὶ τῆς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ζωγραφικῆς κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ὀλίγον τι βραδύτερον τῶν ἄλλων ἀκμασάσης Βενετικῆς Σχολῆς, δόντες εἰς αὐτὴν ψυχὴν καὶ πνοὴν ἐν τῇ τέχνῃ. Εὐτυχῆς δὲ σύμπτωσης ὅτι οἱ δύο αὐτάδελφοὶ ἐν τῇ καθόλου τέχνῃ καὶ τῇ κατεύθυνσει αὐτῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ἰδιοφυίαν αὐτῶν ἐβοήθουν καὶ συνεπλήρουν ἀλλήλους, διὸ καὶ ἐξ αὐτῶν ἔχομεν σήμερον πλήρη σειρὰν εἰκόνων ἐκ παντοίων κύκλων καὶ ἱερῶν εἴτε προσωπογραφιῶν, εἰς αἷς ὄρμα ἰδίως ὁ *Gentile* ἐν τῇ καθόλου παραστάσει, τῷ χαρακτηρισμῷ, τῷ χρωματισμῷ, τῇ γλυκύτητι, δι' ὧν αἰσθητὴν ἅμα καὶ νοητὴν, διπλὴν δὴλα δὴ ἔμφασιν, τῷ εἰκονιζομένῳ προσέδιδε. Ὁ *Gentile* ἦτο

6. σ. 20 «brachte er... mit Loeffel—Schnitzen zu.

7. Ὁ μὲν *Gentile* ἐγεννήθη τῷ 1426—1507 καίτοι ὁ ἐν τῷ *Kunstler lexicon* βιογραφῶν τὰ κατὰ τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνάγει τὴν γέννησιν αὐτοῦ εἰς τὰ μέσα τοῦ 1429, ὁ δὲ *Giovanni* τῷ 1428—1516 μ. X.

ἐν ἄλλαις λέξεσιν ζωγράφος προσωπογράφος ἐπιτήδειος (*portraitiste*).

§ 4

Ὁ Σουλτᾶνος μετὰ τὴν Ἄλωσιν τῆς Πόλεως καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων ὀνομασθείσης, τέως λεγομένης Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Εὐρωπαίων βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων ταχθεῖς, ἐκόντι ἀέκοντι θυμῷ τῶν εὐρωπαίων αὐτοῦ συναδέλφων καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς Δύσεως ἀρχηγῶν ἐπιθύμει, ὑποδείξει μάλιστα καὶ τῶν παρ' αὐτῷ δουλευόντων χριστιανῶν ἢ ἐξισλαμισθέντων τοιούτων, ὡς γενήσεται λόγος ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνων ἵνα περιστοιχίζηται οὐ μόνον ὑπὸ ἐπιστημόνων καὶ ἐγγραμμάτων ἐν γένει ἀνδρῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τεχνιτῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπιδίδουσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς λεγομένας ἐδοραίας τέχνας, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦσι, πολλὴν εὐκίνησιαν σώματος καὶ ποδῶν τούναντίον δὲ ἡρεμίαν διὰ τὴν κίνησιν νοῦ καὶ θαυμασίως εἰς αὐτὰς προοδεύουσιν, ὡς γνωρίζομεν⁸). Διὰ τὴν θρησκευτικὴν ὁμως αὐτῶν ἀποστροφὴν πρὸς παράστασιν ἐμψύχων ὁμοιωμάτων, ζωντανῶν

8. Πρβλ. ἐπιπυριουργῶν (σερράτι-χανέ), σφραγιδογλυπτῶν τορνευτῶν κλπ. συστήματα.

Ὁ μακαρίτης Σκαρλᾶτος Βυζάντιος ὁ χαριέστατος πατριδογράφος ἐνθουμούμεθα ὅτι λέγει ἐνῷ ὁ Τοῦρκος εἶνε καθάριος καὶ ἀγαπᾷ τὸν ἡσύχιον βίον, ἐν τούτοις δὲν ἀποτροπιάζει τὸ τοῦ καμινοκόρου, τὸ τοῦ βερσοδέψου καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ καθαριστοῦ τῶν ὑπνομένων τὸ ἐπάγγελμα, καὶ ἐνῷ γούναρης ἢ ράπτης δὲν γίνεται, εἶνε οὐρουδζῆς ἐπιτηδειότατος, καὶ κωπηλάτης τοῦ Καταστένου καὶ τῶν Νήσων.

προσώπων δὲν διεκρίθησαν εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τούναντίον ὅμως εἰς τὴν ξυλογλυφίαν καὶ τὴν καλλιγραφίαν, διότι οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπὶ πινάκων, ἀντὶ εἰκόνων, εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἢ τὰ δημόσια κτίρια ἢ τὰ τεμένη ἀναρτῶσι καλλιγραφικώτατα ρητὰ (ἀγιέτι κεριμὲ) ἐκ τοῦ Κορανίου ἢ ζωγραφίζουσι καὶ ἐπιδίδονται εἰς ὠρισμένον εἶδος γλυπτικῆς ἐπὶ κρηνῶν ἢ κιονοκράνων διακοσμητικῆς, ἢ λίθων ἐπιτυμβίων, ἢ δρακόντων ἢ λεόντων. Ἐπιτηδεῖως ὁ Πορθητῆς ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον παρέκαμψε τὸ ἐμπόδιον τοῦτο καὶ δι' ἰδίας πρεσβείας καταφθασάσης εἰς Βενετίαν τῇ 1 Αὐγούστου τοῦ 1479 ἐξέφρασε ζωηράν ἐπιθυμίαν καὶ διεβίβασεν ἐπίμονον παράκλησιν ὅπως σταλῆ εἰς ΚΠολιν κάλλιστος ἐπιτύδειος ζωγράφος, κατάλληλος δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν Αὐλὴν αὐτοῦ, πρὸς τούτοις δὲ καὶ γλύπτης καὶ χύτης ὀρειχάλκου. Ἡ αἴτησις τοῦ Σουλτάνου ἐγένετο ἀσπασίως δεκτὴ, ζωγράφος δ' ἐξελέγη ὁ *Gentile Bellini* ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ ἐπισήμως ὑπὸ τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως ἐργασίας καὶ γλύπτης Βαρθολομαῖος τις, περὶ οὗ δυστυχῶς οὐδὲν γινώσκειται.

Ὁ *Gentile*⁹⁾ ἐλθὼν, ὡς νῦν γινώσκομεν, εἰς ΚΠολιν κατὰ Σεπτέμβριον διὰ κυβερνητικοῦ βενετικοῦ πλοίου διέτριψεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Σουλτάνων ἐπὶ πεντεκαίδεκα μῆνας ἴσως καὶ τι πλέον ἐργαζόμενος ἐν νέφ ὀρίζοντι εὐρυτέρῳ καὶ ἐν νέφ περιβάλλοντι (1479—1480).

9. Ὁ Σουλτάνος χαίρων ἐπὶ τῇ ἐξειδικασμένῃ τέχνῃ τοῦ *Gentile* ἠρώτησεν αὐτὸν ἡμέραν τινα ἐὰν δύνηται καὶ ἑαυτὸν ἔνα ζωγραφίσῃ· βεβαίωτατα ἀπήντησεν ὁ *Gentile*, μετὰ τινος δ' ἡμέρας παρουσίασεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ἅμα καὶ εὐχαρίστησεν.

Ἐξ ἀνεκδότων ἢ ὀλίγων γνωστῶν πηγῶν σήμερον, εἶναι βέβαιοι ὅτι αἱ σχέσεις τοῦ καλλιτέχνου καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ ἐν τῇ Αὐλῇ ἦσαν ἀρισται καὶ οἰκειακαί, ὥστε τὸν Σουλτάνον ὑπὸ πολλὰς δριάσεις ἐζωγράφησε, καὶ πολλοὺς τῶν τῇ σουλτανικῇ θεραπείᾳ ἰδίως τὰ ἐπὶ ἐκτάκτῳ εὐμορφίᾳ διακρινόμενα πρόσωπα καὶ ἄλλα ὑποκείμενα πρὸς ἔρωτα προσκαλοῦντα. Τούτων αἱ εἰκόνες δυστυχῶς ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Μωάμεθ Βαγιαζήτ κατεστράφησαν, ἀλλὰ ἐπωλήθησαν—εἰς βενετοὺς ἐμπόρους στὸ παζάρι καὶ διασκορπίσθησαν, ἐὰν μὴ ἀπωλέσθησαν ἢ ἐν ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς ἔτι κρύπτονται καὶ δὲν ἀνεγνωρίσθησαν.

Ἐκ τῆς ἐν Κ)πόλει διαμονῆς τοῦ *Gentile* διεσώθησαν δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἐνδιαφέροντα ἔργα μετὰ ἄλλων ἀπὸ τοῦ 1660 ἐν Λούβρω ἀποκειμένη εἰκὼν παρουσιάσεως, ὑποδοχῆς Βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἐν τῇ Υ. Πύλλη¹⁰⁾ καὶ ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ Συλλογῇ τῆς οἰκογενείας τοῦ σιρ Ε. Λαγιαρδου, ἀρχαιολόγου, διπλωμάτου, ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ἄλλοτε πρεσβευτοῦ τῆς Μ. Βρετανίας, ἢ χαρακτηρι-

10. Ἡ γνησιότης τῆς εἰκόνης ταύτης ἀμφισβητεῖται, ὡς ἐν τῷ Καταλόγῳ des peintures du Louvre ἀπὸ τοῦ 1877 βλέπομεν, οὐχὶ ὅμως ἐν ἄλλοις συγγράμμασιν, ἐν οἷς ὀνομάζομεν ἐνταῦθα τοῦ Woermann, Geschichte d. Kunst aller Zeiten σ. 656 τοῦ Β' τόμου (Βιέννη 1905). Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ch. Schefer, ὁ τῆς ἐν Παρισίοις Σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν Διευθυντής, μοναδικὸς ἀνὴρ ἐπὶ τοιαύταις ζητήσεσιν, ὡς ἔσχομεν πείραν καὶ ἐξ ἄλλων αὐτοῦ ἀνακοινώσεων, διὰ δημοσιεύσεως ἐν τῇ Gazette des B.Arts (1895 β', 201) ἀποδεικνύει ὅτι ἡ λεγομένη αὕτη ὑποδοχὴ βενετοῦ πρεσβευτοῦ ἀναγεται εἰς γενομένην τοιαύτην παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τοῦ Καίρου κατὰ τὸ 1512, ὥστε ἀποκλείεται ἢ εἰς τὸν *Gentile* ἀπόδοσις τῆς ζωγραφίας τῆς εἰκόνης ὀριστικῶς. Ὁ *Gentile* ἄλλως τε ἀπέβίωσε τῷ 1507, ὡς εἴπομεν.

στική τοῦ Σουλτάνου εἰκῶν⁽¹¹⁾ καὶ τὸ μετάλλιον, ἐν ᾧ ἡ προτομή αὐτοῦ ἀγενείου⁽¹²⁾, ὡς καὶ ἐν τῇ εἰκόνι τῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπισκέψεως αὐτοῦ ἀγένειος εἰκονίζεται.

§ 5

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σημεῖωμα ἡμῶν. Εἰς τὸν *Bellini* τοῦτον ἀποδίδεται νῦν ἡ εἰκῶν, ἣν ἐπίτηδες ἀδεία τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῷ κοινῷ παραδίδομεν, ἣ ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τῶν ἐπισήμων δοχῶν ὑπὲρ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνηρημένη. Εἶναι πιστότατον τεχνικώτατον ἀντίγραφον τῆς πρωτοτύπου εἰκόνας, ἣτις προνοία καὶ δαπάνη τοῦ μακαρίτου Κωστάκη πασσᾶ Μουσούρου, πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας ἐν Λονδίῳ, θείου δ' ἡμῶν ἐκ γυναικός, ἣτοι ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐπίσης μακαρίτου Παυλάκη Μουσούρου, ἡγεμόνος τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἡγεμονίας τῆς Σάμου ἀγαθωτάτου καὶ πολυσεβάστου ἡμῶν πενθεροῦ, τῷ 1881 ὑπὸ ἐπιτηδείου ζωγράφου ἀντιγραφείσα ἐδωρήθη τοῖς Πατριαρχείοις ἐν ἡμέραις προνομιακοῦ ζητήματος εἰς μνημόσυνον μεγάλου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ γεγονότος, τῆς ἐπισκέψεως Σουλτάνου καὶ δὴ Κατακτητοῦ εἰς Πατριάρχην. Ἡ εἰκῶν ἀπόκειται ἐν τῇ

11. Ἡ εἰκῶν αὕτη κοινοτάτη νῦν ἐν ἐπαλλήλαις ἐκδόσεσι κατὰ τὰ τελευταῖα εἴτη δημοσιεύεται ἐν καλλίστῳ ἔργῳ τοῦ Thuasne, οὗ ἡ ἐπιγραφή: *Gentile Bellini et le Sultan Mohammed II*, Παρισίαις 1888, 4ον, εἰς ὃ παραπέμπεται ὁ πλείω ζητῶν μαθεῖν.

12. Προχειρότατον βοήθημα διὰ τοὺς θέλοντας ἵνα μυθῶσι πως τὴν Ἱταλικὴν Ζωγραφικὴν ἔστω ἡ *Peinture Italienne*, ὑπὸ τοῦ Lafeneste πεφιλοπονημένον ἐν τῇ γνωστῇ εὐεργετικῇ σειρᾷ τῆς *Bibl. pour l'enseignement des Beaux Arts*, Παρισίαις, εἰς 8ον.

Πινακοθήκῃ τοῦ κόμιστος *Crawfort* (κοινότερον λόρδου) ἐν *Haigh-Hall*, *Wigan*, *Lancashire*, ἐξ ἧς ἀμέσως ἀντεγράφη.

§ 6

Ἡ ἐν τῇ εἰκόνι σκηνὴ ἐξεικονίζει τὴν ἱστορικὴν ἐπίσκεψιν, ἣν ὁ ἄγαν περίεργος Πορθητής ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐποιήσατο ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, τῷ πατριαρχεῖῳ δὴλα δὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅτε ὁ πατριάρχης μαθὼν τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἄρχοντος αὐτοῦ κατήλθεν ἐν σπουδῇ ὡς εὐρέθη, ἐπιθεὶς μόνον μανδύαν ἐπὶ τῶν ὤμων, προσηγόρευσε καὶ προσεκύνησεν αὐτόν. Τὸ γεγονός δὲν διαμφισβητεῖται, εἶνε γεγονός· ρητῶς μάλιστα ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς Πολιτικῆς Ἱστορίας⁽¹³⁾ καὶ ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ. «Μιᾷ τῶν ἡμερῶν διερχόμενος ὁ Σουλτάνος τὰ μέρη τῆς γειτονίας τοῦ πατριαρχείου καὶ ἀναθεωρῶν πολλὰ καὶ ἐρωτῶν καὶ μανθάνων ὡς ἐθεάσατο τὸ προπύλαιον τῆς αὐλῆς τῆς Παμμακαρίστου, ἠρώτησε, τί τοῦτο; Καὶ εἰπόντες αὐτῷ ὅτι ἡ ἐκκλησία, ἐν ἣ ὁ πατριάρχης⁽¹⁴⁾ οἰκεῖ, εἰσῆλθεν ἐνδον. Καὶ κατελθὼν τοῦ ἵππου, εἰσῆλθεν ἐν τῷ ναῷ. Ὁ μαθὼν καὶ ὁ πατριάρχης, κατήλθε τοῦ οἰκήματος καὶ προσηγόρευσε αὐτόν καὶ προσεκύνησεν. Εἶτα ἐπὶ

13. *Turcograec* σελ. 16 καὶ 109.

14. Ταύτην ἐζήτησε πρὸ ὀλίγου ὁ Γεννάδιος, διότι ἦσαν κύκλω οἰκοῦντες χριστιανοί, καὶ τὸ μέρος ὅλον ἦν σέχουμενον ἐξ ὧν ἦνεγκον ξένων δορυγούνηδων, ἣτοι παροίκων, *Turcogr*: αὐτόθι, Γεδεῶν, Χρονικά π: οἴκου καὶ ναοῦ.

> θρόνου καθήσαντος τοῦ βασιλέως ἔνδον τῆς μικρᾶς
 > ἐκκλησίας καὶ ὠραίας, τοῦ παρεκκλησίου, τῆς πλησίον
 > τοῦ σκευοφυλακίου ἠρώτησε πολλὰ δι' ἔρμηνέως περὶ
 > πίστεως πάντα χριστιανῶν. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἄδειαν
 > καὶ ὄρκον καὶ θάρρος, λέγειν καὶ διαλέγεσθαι, φόβου
 > χωρὶς· ὄθεν θαρρήσας μετὰ παρηρησίας ἐνώπιον αὐτοῦ
 > εἶπε πολλὰ συστατικὰ καὶ ἀποδεικτικὰ τῆς πίστεως
 > κεφάλαια. Καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀγίας Τριάδος ἐφανέ-
 > ρωσεν, ὡς ἔδει κλ. περὶ ὧν καὶ ἀνωτέρω
 ἐν οἰκείῳ μέρει μνεῖα ἐγένετο. Ὁ Πορθητὴς μετὰ τὴν
 συνδιάλεξιν ταύτην, ἧς καὶ κατάστροφιν ἐν ἰδίᾳ ἐκθέσει
 ἐζήτησεν, ἐφάνη χαίρων ὅτι σοφὸν πατριάρχην καὶ
 σπουδαῖον ἐποίησαν οἱ ὀρθόδοξοι ἔτοιμον ἀποκρί-
 νεσθαι¹⁵ Ἀλλαχόθεν δὲ γινώσκομεν ὅτι καὶ μετάφρα-
 σιν τοῦ συμβόλου τῆς Πίστεως ἡμῶν εὐλαβῶς ἐδέξατο
 παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Γενναδίου.

Λοιπὸν ὁ θαυμάσιος ζωγράφος ἐν τῇ εἰκόνι τῇ πρὸ
 ἡμῶν (1,60×0,90 ὕψ.) καταγίνεται περὶ τὴν ἕξαρσιν τῆς
 γενομένης συναντήσεως τῶν δύο ἀρχόντων, πολιτικοῦ καὶ
 θρησκευτικοῦ, οἵτινες πρωταγωνιστοῦσιν ἐν τῇ ὅλῃ παρα-
 στάσει. Παρίσταται ὁ Πορθητὴς ἀνερχόμενος βαθμίδας
 ἔναντι δ' αὐτοῦ ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὄρθιος κατὰ
 κρόταφον, μέχρι τοῦ ἄνω μέρους τοῦ στήθους ἀτημέ-
 λητως πῶς φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων ἐρριμμένον καὶ ἐμπε-
 πορπημένον τὸν μανδύαν, ἔμπροσθεν ἀνοικτὸν ὑπὲρ τὸ
 σύνηθες ὥστε φαίνεται ὅλη ἡ μέση ζώνη ἢ περιζων-
 νύουσα τὸ ποδῆρες καλογηρικὸν ὑπένδυμα αὐτοῦ.

Τὰ κράσπεδα τοῦ πρὸς τὸν ἀριστερὸν πόδα μέρους

15. Ὁρα Ἐπίμετρον.

τοῦ μανδύου εἶναι ἀκριβῶς ἀνελημμένα καὶ ἐστηριγ-
 μένα ὑπὸ τὴν ζώνην, οὕτως ὥστε ἀμφοτέρων τῶν χει-
 ρῶν οἰαδήποτε κίνησις καθίσταται εὐκοπωτέρα. Διὰ μὲν
 τῆς δεξιᾶς φαίνεται προκαλῶν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐτα-
 στικοῦ καὶ ἐρωτῶντος Πορθητοῦ εἰς ὑπόδειξιν μέρους
 τινός, τοποθεσίας τινός, ἢ τοῦ ναοῦ, διότι καὶ τὸν δεί-
 κτην ἰδιαίτερος ὑψοῖ πρὸς τοῦτο, ἐνῶ συγχρόνως προσ-
 βλέπει ἀτενῶς τὸν ζητοῦντα ἵνα μάθῃ ἐπίσημον ἐπισκέ-
 πτην κατὰ πρόσωπον· διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ
 ἐν ἡρέμῳ στάσει σταυρὸν σχήματος ὁμοίου, οἷον σήμερον
 ἐν τοῖς ἀγιασμοῖς μεταχειρίζομεθα.

Ὁ Γεννάδιος δὲν φαίνεται συγκεκινημένος ἐπὶ τῇ
 τοῦ Σουλτάνου ἐπισκέψει καὶ ἐνώπιον Αὐτοῦ παρουσιά-
 σει, τοῦναντίον μάλιστα ὀξυδερκῆς παρατηρητῆς δύναται,
 νομίζομεν, ἵνα διακρίνῃ θάρρος καὶ οἰκειότητα ἐν τῇ
 στάσει αὐτοῦ, ἐν τῇ προσώπῳ αὐτοῦ ἀτενίζοντος πρὸς
 τὸν Μονάρχην τῆς Αὐτοκρατορίας· ἐξηγεῖται δὲ ἡ οἰκειό-
 τησ αὐτῆ ἐκ τῆς προτέρας ἀνατροφῆς καὶ τῶν ἐντεύξεων,
 ἐξ ὧν τάσσεται ὁ Γεννάδιος καὶ ἐν τῇ χορείᾳ τῶν
 διδασκάλων τοῦ τούρκου μονάρχου.

Ὁ Πορθητὴς ἴσταται φέρων στολήν, ὄπλισμόν ἱπ-
 πότου τοῦ Μεσαίωνος (*armures*) ἐν κοσμητικαῖς λεπτομε-
 ρείαις κρατεῖ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς τὴν λαβὴν τοῦ ξί-
 φους διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς, ἣν πρὸς τὸν Γεννάδιον ἐκτείνει,
 κᾶτι ζητεῖ, κᾶτι ἐπιθυμεῖ ἵνα μάθῃ. Ἡ τοιαύτη περιβο-
 λὴ τούρκου Σουλτάνου φέροντος θώρακα ἀρχαϊκὸν (ζιρχ)
 ἠγειρεν ἀμφιβολίας καθόλου περὶ τῆς παραστάσεως. Τὸ
 τῆς κεφαλῆς κυλινδροειδὲς κάλυμμα (Κελενσέβιά), ὀξύ-
 τερόν πῶς εἶναι περιεσφιγμένον ὑπὸ τολυπανίου, ὄπερ
 ἴδιος ἐπὶ τούτῳ θεράπων ὁ τουλπέντ ἀγασὶ κατὰ τὰ

είθισμένα εφαρμόζει, ἔχει δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ προσηρμοσμένην ἵππουριν, δέσμην δῆλα διὰ τριχῶν διὰ τέχνης ἠναγκασμένων ὅπως διατηρῶνται ὄρθιαι (τούγ)⁽¹⁶⁾.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς εἰκόνας κατὰ τὴν τέχνην ἄμεμπτος· περὶ τῆς ἐξεικονιζομένης ὁμως παραστάσεως τοῦ Πορθητοῦ ἠγέρθησαν προσέτι ἐπικρίσεις καὶ διότι οὗτος παρίσταται ἀγένειος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μετάλλιον, ὡς ἄνω ἐλέχθη, φέρεται ἀγένειος, γνωστὸν δὲ ἴσως ὅτι καὶ ὁ Σουλτᾶνος Σελίμ ὁ Α΄ δὲν ἔτρεφε πώγονα, ὥστε δὲν εἶναι μόνος αὐτός, καίτοι οἱ ἄλλοι Σουλτᾶνοι, ὡς διεπιστώθησαν ἡμῖν αἱ εἰκόνες αὐτῶν, εἶναι ὅλοι πωγωνοφόροι. Ὁ Πορθητῆς παρίσταται ὡς ἀγένειος καὶ ἐν ἄλλαις ἐκδόσεσι ἀρχαιοτάτων βιβλίων, ὡς ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ *Türkische Historien*, τῷ κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὑπὸ *H. Müller* ἐν Φραγκφούρτῃ κατὰ τὸ 1570 ἐκδοθέντι.

Προστεθείσθω δ' ἐνταῦθα ὅτι ἀξίαν λόγου παράστασιν κατὰ τὴν προτομὴν τοῦ Πορθητοῦ εὐρίσκει ὁ ἐπιθυμῶν ἐν τῷ ὠραίῳ ἀλλὰ σπανιωτάτῳ βιβλίῳ τοῦ *Jovii, Elogia virorum bellica virtute illustrium* (Βασιλεῖα, 1575, σ. 164). Ὁ Σουλτᾶνος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὀλίγον τι ὑψουμένης κρατεῖ ζωηράν, ὠραίαν κάλυκα τριανταφύλλον, ἐν τῇ κεφαλῇ ὁμως αὐτοῦ δὲν φέρει τούγ.

Ὁ Πορθητῆς ἀξιῶν ἵνα κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἐν Εὐρώπῃ κρατόρων ἔφερεν ἔσθ' ὅτε καὶ ἄλλας ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον στολάς, ἠκούσαμεν μάλιστα ἐν συζητήσεσιν ὅτι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἠρέσκετο ἰν' ἀγοράζει

16. Ὑπέρχει βαρὶκ ὁδοὶ εἰς τὸ σεράϊ τοῦ Τὸπ—καποῦ.

τοιαύτας ἐξ ἰταλῶν ἢ βενετῶν ἐμπόρων ἢ καὶ παραγγέλη ἐξ Ἰταλίας. Φαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν εἶναι γνησία καὶ οὐχὶ ξένη, εἰς τοῦ *Gentile* τὸν χωστῆρα ἀνήκουσα. Ὁ *Gentile* ἔμενεν ἐν τῷ παλατίῳ καὶ ἐγνώρισε τὸν Σουλτᾶνον καὶ οἰκείως πρὸς αὐτὸν εἶχεν ἐπομένως δὲν παραδεχόμεθα ὅτι ἡ εἰκὼν ἐν τοιαύτῃ στάσει, ἐν νεανικωτέρῳ μορφῇ δὲν συνεδυσάσθη ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου, εἴτε ἐν ΚΠόλει, εἴτε μετέπειτα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Εἶναι δὲ κατὰ τοὺς τεχνοκρίτας *une magnifique peinture*, ἱστορική, καίτοι οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς ἰδιαιτέραν περιγραφὴν εἶδομεν, ἢ ἀναφορὰν πού.

Ὁ Σουλτᾶνος βασιλικαῖς δωρεαῖς ἤμειψε τὸν Βενετὸν ζωγράφον Βελλίνην, παρ' οὗ ἠθέλησεν ἵνα γραφῇ οὐ μόνον ἡ ἰδία εἰκὼν ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἱματισμοῦ πάντων τῶν ὑπὸ τὸν Ἥλιον ἰδία δὲ τῶν πρὸς δυσμᾶς οἰκούντων χριστιανικῶν λαῶν⁽¹⁷⁾ καὶ διὰ τοῦ τίτλου βέη ἐτίμησεν. Ὄθεν ὁ *Gentile* ἔπειτα ἐγράφετο *eques auratus* καὶ *comes palatinus*. Διατὶ ὁμως τόσον ὀλίγον διέτριψεν ἐν τῇ Πόλει δὲν εἶναι, ἡμῖν τοῦλάχιστον, ἄγνωστον.

Πολιτικοὶ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχύτεραν ἐκ ΚΠόλεως ἀναχώρησεν τοῦ *Gentile* καὶ τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον αὐτοῦ. Ἡ ἄλωσις τοῦ Ὀτράντου (Τάραντος)

17. *Historia rerum in Oriente gestarum ab exordio mundi et orbe condito...* τυπωθεῖσα ἐν Φραγκφούρτῃ, τῷ 1587, εἰς 4ον, ἐν ᾗ καὶ παράρτημα ἱστορικῶν εἰδήσεων δαπάναις Σιγισμόνδου Feyrabendii. Ἐν τῷ σπανιωτάτῳ τούτῳ βιβλίῳ εὑρομεν ἐν τοῖς περὶ Μωάμεθ τὸ ἄνωθι ἐκ τοῦ λατινικοῦ μεταφρασθὲν ἐδάφιον. Μάλιστα ὁ ἐκδότης κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ *Gentile* ἔλαβε τὸν *Giovanni*, ὡς προσκληθέντα. Τὸ βιβλίον εἶναι λίαν δυσεύρετον, τὸ ἄνω ἐδάφιον εἶναι νομίζομεν, ἐποικοδομητικὸν τοῖς ἡμῖν γραφομένοις.

ἐν Ἰταλίᾳ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1480 ὑπὸ τοῦ Κεδούκ Ἀχμέτ πασᾶ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Σουλτάνου ὅπως ὁ ἴδιος ἀναλάβῃ τὴν κατὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου ἐκστρατείαν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Μεσίχ πασᾶ καὶ ἡ ἐσπευσμένη ἐκ τῆς πρωτευούσης πρὸς ἀναχώρησιν ἐπὶ τούτῳ ἐτοιμασία. Πόσον ἡ ἀπουσία αὐτοῦ θὰ διήρκει;

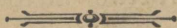
Ὁ Σουλτᾶνος μετεκαλέσατο τὸν *Gentile*, ἠύχαρίστησεν αὐτῷ διὰ τὸν ἐπιδειχθέντα ὑπ' αὐτοῦ ζῆλον, ὑποσχεθεὶς δὲ τὴν εἰς τὸ μέλλον εὐνοιαν αὐτοῦ ἠρώτησε τίνα ζητεῖ, τίνα ἐπιθυμεῖ παρ' αὐτοῦ χάριν. Ὁ *Gentile* ἀπλούστατα παρεκάλεσεν τὸν Σουλτᾶνον ἵνα δώσῃ αὐτῷ συστατικὴν πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Βενετίας καὶ οὐδὲν πλέον, ἀφοῦ ἀπέλαυσε τῶν τίτλων, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν. Ὁ *Gentile* προύλαβε καὶ τὴν 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1480 συμπληρώσας τὴν γνωστὴν τοῦ Πορθητοῦ εἰκόνα ὑπέγραψε καὶ ἀνεχώρησεν.

Καὶ ὁ Σουλτᾶνος μετὰ πέντε περίπου μῆνας ἀπεβίωσεν (3 Μαΐου 1481), ὡς γνωρίζομεν.

§ 7

Ἀκριβῶς τούτων ὅλων ἔνεκα ἀφορηθέντες ἄλλοτε προσεπαθήσαμεν ἵνα, εἰ τοῦτο δυνατόν, πάσας τὰς ἐν ἀρχαιοτάταις ἐκδόσεσιν ἱστοριῶν ἐν διαφόροις γλώσσαις τυχὸν ἀπαντώσας εἰκόνας τοῦ Πορθητοῦ κατὰ πάσας τὰς ἡλικίας καὶ τὰ κατ' αὐτὰς συλλέξωμεν, ἂν καὶ ἡ φαντασία ἐξέθρεψε πολλὰς ἐξ αὐτῶν. Περὶ τούτων ἄλλοτε, ἐὰν καιροῦ εὐκαιρήσωμεν, καὶ ὁ Θεὸς ἡμῖν δώσῃ *panem et lucem* οὐχὶ δὲ *circenses*: διότι δὲν ἐντρεπέμεθα ἵνα ὁμολογήσωμεν ὅτι πᾶσα ἡμῶν πρὸς ἐπιστήμην ὁρμὴ

ἐμαράνθη, σήμερον δὲ κατηντήσαμεν ἵνα πιστεύωμεν ἀδι-
στάκτως ὅτι ἐπ' ἄρτω μόνον ζήσεται ἄνθρωπος. Εἰς
ἄτοπον ἴσως λογισμὸν ἐξεκυλίσθημεν, ἀληθῆ ὅμως καὶ
πραγματικὸν δυστυχῶς.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

«. Τότε καὶ ὁ αὐτὸς Σουλτᾶνος ὑπῆγε
» εἰς τὸ πατριαρχεῖον, εἰς τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου:
» καὶ ἐμπῆκε μέσα εἰς τὸ παρεκκλήσιον (ὅπου εἶναι τὴν
» σήμερον σκευοφυλάκιον) καὶ ὠμίλησε καὶ συνδιελέχθη
» μετ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου κυροῦ Γενναδίου (τὸ λα-
» τινιστὶ κείμενον προστίθησι *clementer* = ἐπιεικῶς)
» Καὶ ἀπέδειξεν αὐτὸν ὁ πατριάρχης τὴν πᾶσαν ἀλή-
»θειαν τῆς πίστεως ἡμῶν, χωρὶς κανένα φόβον. Καὶ
» ἔγραψεν εἰς τὰ ζητήματα κάτωθεν, ἓνα καὶ ἓνα τί
» λέγει· καὶ ἔδωκεν αὐτὰ τῷ αὐτῷ σουλτάνῳ
» (*Turcograec: j. 109*).

ΤΗΝ ΔΙΑΛΕΞΙΝ ΤΑΥΤΗΝ διέταξεν ὁ Πορθη-
τῆς ἵνα καταστρώσῃ ὁ πατριάρχης καὶ ἐπιδώσῃ εἰς αὐ-
τόν . . . Καὶ ἔδωκεν, ὡς λέγεται ἐν τῇ Ἑκκλησιαστ.
Ἱστορίᾳ (*Turcogr. 109*) αὐτῷ τῷ Σουλτάνῳ ἔγγραφον
Ἐκθεσιν, μεταφρασθεῖσαν εἰς τὴν τουρκοαραβικὴν ὑπὸ
τοῦ καδῆ Βερροίας Ἀχμέδ. Ἡ ἐκθεσις αὕτη φέρεται
ἐν τῇ *Turcograecia* ἀμέσως κατωτέρω. Ὅρα ἐπίσης καὶ
τὸν 160ον τ: τὴν Ἑλλην. Πατρολογίᾳς τοῦ *Migne* σ.
319—334 καὶ 352. Καὶ περὶ ταύτης ἄλλοτε, θεοῦ
θέλοντος.

Ἐν τούτοις πρὸς γνῶσιν ἔστω ὅτι ἐν τῷ κώδικι τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης ὑπ' ἀρ. Μβ. 10 εἰς 4ον ἀνήκοντι Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ σ. 249 φέρεται αὕτη: «Τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινου-
» πόλεως Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου βιβλίον σύντομόν
» τε καὶ σαφὲς περὶ τινῶν κεφαλαίων τῆς ἡμετέρας
» πίστεως: περὶ ὧν ἡ διάλεξις γέγονε μετὰ ἀμοιρᾶ (ἐν
» τῇ ᾧ φέρεται *legendum* ἀμηρᾶ, τοῦ Μαχουμέτου:) ὁ
» καὶ ἐπιγέγραπται περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας τῶν
» ἀνθρώπων».

« εἶτα *Post Constantinopolin vero 1452*
» (οὕτω) *Christi captam, factus est primus sub Turcis*
» *patriarcha Georgius Scholarius: qui, mutato nomine,*
» *dictus est Gennadius. Hic Méchemeti II prétenti Sum-*
» *nam religionis Christianae explicavit, hanc: sicut*
» *ego Crusius in manuscripta patriarcharum historia,*
» *quam 1578 e Constantinopoli aecepi, reperi.»*

Ἐχομίσατο λοιπὸν ὁ Κρούσιος ἐκ ΚΠόλεως τὸ χειρόγραφον, ὃπερ τῷ τύπῳ παρέδωκεν ἐν καιρῷ διὰ τῆς Τουρκογραφικῆς σ. 251. Ἐρωτᾷ ὁ Τοῦρκος, ὁ δὲ πατριάρχης ἀποκρίνεται. Τὸ κείμενον κατέχει τὰς σελ. 251—267 τοῦ κώδικος. Ὑποσημειοῦται ὁ Κρούσιος. *Finivi 17 April. 1579.*

— Ὅρα πρὸς τούτοις καὶ τὴν 14ην τῆς πραγματείας ταύτης σημείωσιν ἡμῶν.

Ἐγράφωμεν ἐν Φαναρίῳ, ἀρχομένου Ἰανουαρίου τοῦ 1919 σωτηρίου ἔτους.

B. A. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

